

УДК 338.1(520)

Дедков М. В.¹, Левада В. В.²

¹ канд. іст. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-219 НУ «Запорізька політехніка»

ЯПОНСЬКЕ «ЕКОНОМІЧНЕ ДИВО»

Після підписання акту про капітуляцію Японії (2 вересня 1945 р.) американці розпустили збройні сили Японії. За статтею 9 нової Конституції (листопад 1946 р.), Японія відмовлялася від війни як суверенного права нації, а також від загрози або застосування збройної сили як засобу розв'язання міжнародних суперечок.

Концепція Сігеру Йосіда (1946 р.) післявоєнного розвитку Японії також сприяла економічному успіху. Основна суть доктрини – відновлення та посилення позицій Японії у міжнародній торгівлі. Енергію японського народу слід направити на розбудову економіки, використовуючи дешеву привізну сировину, а зовнішню політику проводити під захистом США.

Американська окупаційна влада провела в країні цілий ряд важливих перетворень, які значною мірою сприяли розвитку японського суспільства і господарства. Було розпущено збройні сили, встановлено демократичні свободи, запроваджено загальне виборче право, сформовано парламент, уряд, прийнято конституцію.

У середині 60-х рр. XX ст. японський парламент прийняв резолюцію, яка проголошувала «**три неядерні принципи**» — не виробляти ядерної зброї, не володіти нею, не розмішувати її на власній території.

Для перетворення Японії на економічно могутню державу урядом було зроблено ряд послідовних кроків.

Здійснено прогресивні реформи:

Розпущено найбільші монопольні концерни; реформу податкової системи (зменшені податки на підприємницьку діяльність).

Встановлено твердий обмінний курс єни; Наприкінці 1940-х — на початку 1950-х років за рекомендацією Дж. Доджа здійснили радикальну бюджетну реформу: ввели принцип збалансування статей і бездефіцитності держбюджету, обмежили надання збитковим підприємствам субсидій, взяли під контроль грошову емісію, призупинили виплату компенсації військовим заводам за конверсію, стабілізували заробітну плату, встановили державний контроль за цінами, впровадили єдиний фіксований валютний курс. Ці заходи дали змогу придушити інфляцію.

Земельну реформу (державна викупила у поміщиків і продала селянам 80 % сільськогосподарських угідь, це привело до скорочення частки населення, зайнятого у сільському господарстві з 48 % до 8 % на сучасну пору). Земельна реформа 1947—1949 рр. мала буржуазний, антифеодальний характер — викуп державою поміщицьких земель і продаж її орендарям-селянам.

Впроваджено трудове законодавство: встановлено восьмигодинний робочий день, обумовлено охорону праці, систему оплачуваних відпусток.

Реформовано освіту: запроваджено 12-річний термін навчання у середній школі, з шкільних програм вилучені матеріали, пов'язані з ідеологією мілітаризму, запроваджено спільне навчання хлопчиків та дівчаток. Японське керівництво обрало правильну стратегію, воно почало вкладати кошти у розвиток розумового потенціалу населення.

Відбувалося активне становлення нових галузей промисловості та технічне переозброєння старих. Японська металургія досягла найвищих у світі показників ефективності. Завдяки цьому виплавка чавуну зросла у 7 разів, а сталі — у п'ятеро. Японія наприкінці 70-х років перетворилась на один з найпотужніших світових центрів металургії.

Розмах конкурентної боротьби змушував японські фірми постійно вдосконалювати технологічні процеси, запровадити перспективне конструювання, використовувати найновіші, у першу чергу американські винаходи, започаткувати електронну промисловість.

Критерієм гідності у японському суспільстві визнавалося ставлення до праці і навчання. Кожен японець прагнув стати висококваліфікованим фахівцем.

Японці запровадили систему **довічного** найму. Фірми самі шукають собі робітників, дбають про постійне підвищення їх кваліфікації, про умови відпочинку і добробут. У суспільстві перехід робітника на іншу фірму

сприймається осудливо. Дуже ефективною виявилася в Японії система пожиттєвого найму на роботу (патерналізму), за якою платня щорічно зростає і залежить від віку і стажу. Фірми дбають про постійне підвищення кваліфікації робітників, їх добробут і відпочинок. Перехід робітника в іншу фірму — рідкісне явище і сприймається з осудом. Японські робітники працюють інтенсивніше, за нижчу платню, у них довший робочий день, тиждень. Це впливає на зниження собівартості продукції, її ціну.

У промисловості Японія взяла курс на використання **дешевої сировини** та вивіз до розвинених країн готової продукції, з 1980—х років — на експорт технічних проектів та технологій.

Успіх значною мірою було забезпечено завдяки адаптованості японської моделі до зміни внутрішніх і, особливо, зовнішніх умов. Сприяла цьому постійна структурна перебудова всієї економіки. Докорінна перебудова структури всієї економіки наприкінці 1970-х років була викликана насамперед кризою 1974—1975 рр.

Основні напрямки перебудови були такі: забезпечення пріоритету наукомісткого виробництва, яке не потребує великих затрат сировини, енергії, робочої сили, скорочення енергомісткого виробництва, реконструкція галузей промисловості, продукція яких особливо постраждала від зарубіжної конкуренції.

Економічне зростання передбачає наявність джерел інвестицій. Для Японії це були переважно внутрішні джерела. Частково допомогли американці, відмовившись від значної частини репарацій, наситивши у 50-х роках замовленнями на обслуговування американської армії під час війни в Кореї, а пізніше надавши науково-технічну допомогу.

Пошук внутрішніх джерел інвестицій привів до створення механізму стримування споживання та перекачування національного доходу в інвестиційну сферу.

Завдяки цим та деяким іншим чинникам, Японія досягнула передових рубежів у світі і перетворилася в один із світових центрів. На сучасному етапі Японія є одним із трьох центрів сучасного ринкового світу поряд із США та Західною Європою. Наприкінці 70-х років на американському ринку було 40 % японських автомобілів, 16 % прокату чорних металів, 30 % радіоприймачів і магнітофонів.

Частка Японії у світовому валовому продукті в середині 80-х років сягнула 10 %. Середньорічні темпи приросту виробництва були найвищими у світі — 4,1 %. Сьогодні Японія — економічно квітуча, демократична, миролюбна держава.